

Ivan Čuk

Dr. Viktor Murnik - Ata

Izvleček

Z vstopom dr. Viktorja Murnika v sokolske vrste dobi tudi slovenska telesna kultura izjemen pospešek pri razvoju. Mnoga dejanja, ki jih je prvi naredil dr. Viktor Murnik, se odražajo še v današnjem času. Ustanovil je moški vaditeljski zbor in nato še ženskega. Vaditeljska zbora sta začela prvo izobraževanje vaditeljev. Njegova zasluga je, da se je ustanovila Slovenska sokolska zveza, prva slovenska panožna zveza na področju telesne kulture. Ob temeljni sokolski misli »zdrava duša v zdravem telesu« je vpeljal tudi miselnost »višje, močnejše, hitreje« in slovenske sokole včlanil v mednarodno telovadno zvezo. Tako nam je Slovencem že leta 1907 utrl pot, da sodelujemo na svetovnih prvenstvih in s tem postavimo slovensko telesno kulturo, telovadbo in šport na svetovni zemljevid. Po prvi svetovni vojni je na kongresu mednarodne telovadne zveze pridobil organizacijo svetovnega prvenstva v telovadbi leta 1922 v Ljubljani, kjer je bil vodja tekmovanja in vaditelj vrste. Na tem tekmovanju postane Murnik prvi slovenski vaditelj, ki se je z moštvom povzpел na zmagovalni oder. Bil je tudi prvi slovenski vaditelj, ki se je z moštvom povzpел na zmagovalni oder na olimpijskih igrah leta 1928. Pod njegovim vodstvom sta zmagovala tako Leon Štukelj kot tudi Peter Šumi. Postal je prvi samostojni založnik na področju telesne kulture z izdajanjem Slovenskega Sokola. Sodeloval je pri prvem odličju žensk na svetovnih prvenstvih v telovadbi pred drugo svetovno vojno. Je mednarodno priznan oče telovadnih plesov. Drago Stepišnik mu priznava, da je bil prvi slovenski mislec in znanstvenik (npr. urejanje izrazoslovja, sistem vadbe) na področju telesne kulture. Vse navedeno ga postavlja za očeta slovenske telesne kulture.

Prvi vaditeljski zbor ljubljanskega Sokola leta 1896 (Arhiv RS SI AS 641)

Dr. Viktor Murnik - Ata

Abstract

With the entry of dr. Viktor Murnik into the Sokol, Slovenian physical culture also gets a tremendous boost in development. Many of the actions first taken by Dr. Viktor Murnik, are still reflected today. He founded the men's technical committee and then the women's. The technical committee started with the first education of trainers. It is to his credit that the Slovenian Sokol Association (the first Slovenian association in the field of physical education) was founded. In addition to the fundamental sokol philosophy of »a healthy soul in a healthy body«, he also introduced the mentality of »higher, stronger, faster« and enrolled the Slovenian Sokol in the international gymnastics federation. Thus, already in 1907, he paved the way for us Slovenians to participate in the world championships and thus put Slovenian physical culture, gymnastics and sports on the world map. After the First World War, at the Congress of the International Gymnastics Federation, he obtained the organization of the World Gymnastics Championship in 1922 in Ljubljana, where he was the leader of the competition and the coach of the men's team. In this competition, Murnik becomes the first Slovenian coach to enter to the podium with the team. He was also the first Slovene coach who earned the podium with the team at the Olympic Games in 1928. Both Leon Štukelj and Peter Šumi won under his leadership. He became the first independent publisher in the field of physical culture with the publication of Slovenski Sokol. He participated in the first women's medal at the World Gymnastics Championships before World War II. He is the internationally recognized father of gym dances. Drago Stepišnik credits him with being the first Slovene philosopher and scientist (e.g. defining expert vocabulary, exercise system) in the field of physical culture. All of the above makes him the father of Slovenian physical culture.

■ Enkrat Sokol, vedno Sokol

»Prva in splošna sokolska naloga je ta, da pred drugimi poklicani ohranjamo narod svoj pri tisti vsestranski čilosti, ki ne dopušča, da bi narodi izumrli, pri tisti trajni in čvrsti moči, pri tistem zdravju telesnem, duševnem in nrvnem, ki ne dovoljuje, da bi se pokazalo kakšno izprijenje in tako kakšen zastanek, kakšno nazadnjaštvo, ta najgrši, da moralni zločin, storjen narodom. Da se Slovenec pridobi in ohrani življenje, polno vrednosti in časti, ko gre za to, da si Slovenec pridobi in ohrani popolno pravico, ponosno se udariti na prsi in zaklicati: **„Slovenec sem in – kdo je več?!”**« (Viktor Murnik, Slovenski Sokol, 1904)

Dne 1. 10. 1863 so slovenski zavedni čitalničarji ustanovili društvo Južni Sokol z namenom Slovencem omogočiti delovanje v skladu z mislijo Zdrava duša v zdravem telesu. Prvi starosta je postal Henrik Etbin Costa, ki je tudi napisal prvi zapis o telovadbi z naslovom Nekaj besed o telovadstvu. Južni Sokol je postal tudi prvo društvo na svetu z imenom Sokol (društvo v Pragi se je v Sokola preimenovalo leta 1864). Leta 1869 je bil Južni Sokol zaradi nasilja ukinjen, takoj nato pa ustanovljen Ljubljanski Sokol, ki je deloval do začetka druge svetovne vojne, ko ga ukinejo italijanske okupacijske sile leta 1941. Po drugi svetovni vojni je bilo sokolstvo v Sloveniji ukinjeno, ponovno se vzpostavi po osamosvojitvi leta 1991. Slovensko sokolstvo pa je najbolj zaznamoval dr. Viktor Murnik, ki je misel ob ustanovitvi te organizacije močno nadgradil in postavil slovensko telesno kulturo na zemljevid sveta ob bok največjim narodom.

■ Družina

Murnikov rod izvira po očetovi strani iz Radovljice, njegovemu dedu Matiji Murniku je bil leta 1827 izdan potni list. Družina je bila premožna, v Murnikovi hiši sta delovali tudi gostilna »Pri Hiršmanu« in pošta. Matijeva žena Ivana (rojena Čuk) je rodila šest hčera in tri sinove, med njimi tudi Jakoba (6. 7. 1844–20. 6. 1881), Viktorjevega očeta. Hišo je po očetu Matiji podedoval Jakobov brat Ivan Murnik, cesarski svetnik ter ugleden slovenski politik in rodoljub, ki je bil krajši čas tudi starosta Ljubljanskega Sokola. Jakob Murnik se je iz Radovljice preselil v Ljubljano, kjer je postal trgovec z odpadnimi snovmi. V Ljubljani je spoznal Josipino Sve-

tek (13. 2. 1854–9. 9. 1935), hčer poljedelca, mesarja in gostilničarja Ivana Svetka in Dorotheje (roj. Dolinar) z Dobrove pri Ljubljani, ter se z njo poročil. Rodili so se jima štirje otroci – Rado (31. 7. 1870–6. 11. 1932, pisatelj in humorist), Josip (27. 1. 1872–3. 12. 1917, trgovec), Viktor (25. 3. 1874–1. 1. 1964, pravnik) in Anica (roj. 1880/1881–8. 6. 1882). Po smrti Jakoba Murnika se je njegova vdova Josipina vnovič poročila z Ivanom Juvancem (ta izhaja iz znane glasbene družine, iz katere sta npr. Ferdinand in Ferdo Juvanc pa celo Dubravka Tomšič Srebotnjak). Viktor Murnik se je poročil s Pavlo Vodušek (26. 6. 1880–10. 2. 1963, učiteljico v ljubljanski gluhošolnici), rodila se jima je hčerka Tanja (29. 3. 1905–11. 1. 1983, pravica in absolventka ljubljanskega konservatorija), ki je umrla brez potomcev. Murnikovi se uvrščajo med visoko izobražene, imovite in izjemno narodno zavedne ljubljanske meščanske družine.

■ Mladost

Menda je že kot dojenček čutil izjemno potrebo po gibanju, v otroštvu pa je zelo rad skakal, tekal, drsal, plaval, skakal v vodo (tudi salto), veslal, žongliral (s štirimi žogicami), plezal, streljal z lokom in seveda telovadil. Že kot otrok se je sam naučil preskokov ovir, hoditi v stoji na rokah, premete, vzmiče in toče. Za samouka izjemen obseg znanja, saj je kar precej gibanj, ki so ob nepravilnem izvajanju lahko tudi nevarna. Zgodbica iz njegove mladosti govori, da ko je bil Viktor star deset let, mu je starejši znanec ponudil en krajcar, če naredi deset zgibov, in naredil jih je enajst (verjetno od doma naučen za »dobro vago«).

V otroštvu je začel igrati na klavir. Družina je bila dovolj premožna, da je imela doma tovrstno glasbilo. Iz zbirke skladb, ki so bile v zupuščini dr. Viktorja Murnika, je razvidno, da je moral zelo dobro igrati. Dokaz dobrega igranja so tudi nastopi v Glasbeni matici, kjer je glasbene večere zaključeval prav on. Morda sta ravno spoj želje po gibanju in znanja glasbenega poustvarjanja (morda tudi ustvarjanja) Viktorja pripeljala do stvaritve telovadnih plesov.

Že kot dijak je začel pomagati drugim in jih poučevati, kako izvesti kakšno gibanje. V gimnaziji je naredil svojo telovadno vrsto ter z njo dvakrat javno nastopil, in sicer na dijaški veselici leta 1891 v Kamniku in leta 1892 v Kranju. V tem obdobju se je kot izjemen samouk naučil velevezmik na krogih v predgugu (še danes izjemno zahtevna

prvina), veletoeče na drogu z obrati, salto nazaj z droga, plovko z droga. Na bradlji stoje, prevale, vzpore tako težno kot tudi kolebno. Po njegovih besedah: »Vse to sem zmogel zaradi velike telesne moči, ki pa sem jo še okrepljal z redno vadbo težkih telovadnih vaj.«

V ljubljanskega Sokola je vstopil pravzaprav že leta 1892 po maturi, vendar pa je v jeseni tega leta šel služiti po volji zakona »prostovoljnega« enoletnega vojaka. Čeprav se služenju ni mogel izogniti in je tudi napredoval v nižji častniški naziv ter nato do prve svetovne vojne dobival vse višje čine, mu je to v času prve svetovne vojne močno koristilo, saj se je s tem izognil neposrednemu odhodu na bojišče.

Žal fakultete za telesno kulturo v Viktorjevem času še ni bilo, čeprav bi jo verjetno obiskoval. V življenju je bilo treba opravljati primerno delo za preživljanje, zato se je odločil za študij na Univerzi v Gradcu, kjer je leta 1898 uspešno zaključil študij prava. Tako je pridobil kot France Prešeren pred svojim imenom naziv dr. – doktor. Univerzitetni pravniki so ta naziv imeli skoraj do začetka druge svetovne vojne.

■ Tajnik Trgovske in obrtne zbornice za Kranjsko

Kot mlad pravnik je moral najprej opraviti pripravništvo. To je oddelal na ljubljanskem sodišču, nato pa se je pojavila možnost zaposlitve kot drugega tajnika v Trgovski in obrtni zbornici za Kranjsko, ki jo je z veseljem izkoristil. Dotakratno organizacijsko delo v ljubljanskem Sokolu je bila dobra popotnica tudi za poklicno udejstvovanje. Leta 1901, ob upokojitvi predhodnega tajnika zbornice, cesarskega svetnika dr. Ivana Murnika, je v celoti prevzel tajništvo zbornice od 1. 7. 1901. Na tem mestu je deloval do upokojitve.

Ob ustanovitvi slovenskega trgovskega društva Merkur leta 1900 je dr. Viktor Murnik poudaril: »Preveč verujemo onim modrijanom, ki uče: „Zaničaj denar, ako hočeš biti srečen.“ Modrost, ki nas uči zaničevati denar, ni utemeljena, dasi jih je veliko, ki bi najrajši videli, da bi stanovali Slovenci v samih Diogenovih sodih. Čas je, da začnemo hoteti denar. Ne mislim nikakih pobožnih želj, ampak resno teženje, ki nas sili, da napnemo vse moči v doseg svojih želj.«

Na ustanovnem sestanku Merkurja je dr. Viktor Murnik dal pobudo za ustanovitev

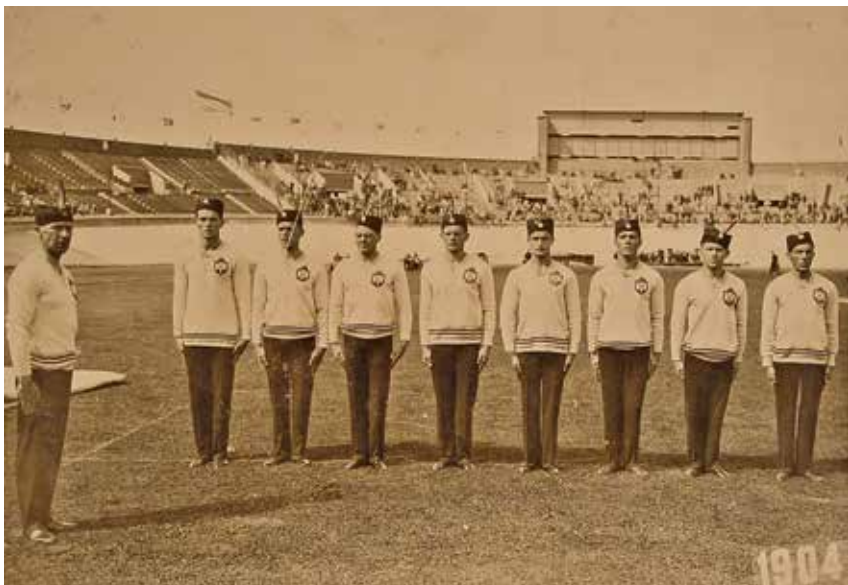
slovenske trgovske akademije. V nadaljevanju so imeli I. redni občni zbor, ki je sprejel naslednji sklep: »Slavni občni zbor skleni: I. redni občni zbor slovenskega trgovskega društva »Merkur« v Ljubljani pozdravlja z iskreno radostjo sklep slavne trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko, s katerim se je zjamčila ustanovitev slovenske trgovske akademije v Ljubljani, in to v zavesti, da bode ustanovitev take akademije v največjo izpodbudo slovenskega trgovstva in največjega pomena za njegov naraščaj. Obenem naroča društvenemu odboru, naj ta sklep naznani slavni trgovski in obrtniški zbornici, zagotavljajoč jo, da bode slovensko trgovsko društvo čim najbolj moralno in dejansko podpiralo nje stremenje in delovanje za to akademijo.« Žal cesarska oblast ni dovolila njene ustanovitve, se je pa želja izpolnila leta 1920, ko Slovenci nismo bili več v avstro-ogrskem cesarstvu. Danes se šola imenuje Srednja ekonomska šola.

Kot član slovenskega trgovskega društva Merkur je bil določen za urednika Narodnogospodarskega Vestnika. Ta je začel izhajati leta 1901 in prvo dvojno številko so izdali 10. maja leta 1901. Kot odgovorni urednik Vestnika je tudi napisal večino člankov. V prvi številki je ponudil prostor tudi bratu Radu, ki je napisal krajšo humoresko z naslovom Prvi poljub, njegove humoreske so bile nato tudi v naslednjih številkah. Z urejanjem Narodnogospodarskega vestnika je dr. Viktor Murnik pridobil odlično izkušnjo, ki jo je izkoristil, ko je začel izdajati in urejati Slovenskega Sokola. Vestnik je izhajal do 15. marca leta 1903, ko so stroški izdajanja postali previsoki.

V delih dr. Viktorja Murnika je izjemno veliko misli, ki so ga vodile pri njegovem delovanju. Kot izjemno narodno zaveden gospod je takole razmišljal o različnih pomenu stvarnih in kulturnih vrednosti v svoji knjigi Sokolstvo in življenje, ki jo je izdal leta 1932.

■ Misli iz knjige Sokolstvo in življenje (tudi za današnjo rabo)

»Domovina ni nekaj kar živi samo v fantaziji pesnikov. Vsi ti širni, lepi kraji, ki imajo toliko prirodnega bogastva na sebi in v sebi, so naša domovina. Pa to še ni vse, iz česar je domovina. Ne bi ljubili vse naše domovine, ko bi ljubili samo lepe naše dežele, samo te prostrane ravnine in širne gozdove, te mogočne gore in to veličastno morje, ta

Telovadna vrsta na olimpijskih igrah leta 1928, od leve stojijo Dr. Viktor Murnik, Boris Gregorka, Dragutin Ciotti, Stane Derganc, Jože Primožič, Tone Malej, Janez Porenta, Edvard Antosiewicz, Leon Štukelj (Arhiv RS, SI AS 641)

prelestna jezera, te sinje reke, te srebrne potočke. Vsi ti kraji s svojo prirodno lepoto in s svojim prirodnim bogastvom dobe svoj pomen šele, ako jih vidimo v zvezi z ljudmi, ki v njih prebivajo, v zvezi z našim narodom. Šele z njimi so vsa naša domovina. Nasprotno pa seveda ti ljudje sami, brez teh krajev, tudi niso vsa naša domovina. Kdor pravi 'ubi bene, ibi patria', nima domovine. Stoprav oboje skupaj, **naši kraji in naš narod, so naša domovina**, in za oboje se je že tolikrat prelivala naša kri.«

»**Narod potrebuje bogastva** tudi, da lažje prenese neizogibne krize gospodarstva. Narod potrebuje bogastva dalje za dvig svoje kulture tudi v drugih smereh nego gospodarskih. Znanost in umetnost ne procvitata v siromašnem bednem narodu. Ali narod potrebuje bogastvo še za nekaj več, potrebuje ga za svojo svobodo! Ne mislim samo na puške in topove, ki tudi mnogo stanejo, ne mislim samo na politično samostojnost in neokrnjenost, ampak mislim pred vsem na gospodarsko samostojnost.«

»**Trg posameznih kulturnih narodov pa postaja čimdalje bolj trg vseh kulturnih narodov:** blaginja posamezne države je vedno bolj odvisna od blaginje drugih držav. Države se bodo mogle zmerom manj zapirati druga proti drugi. Da strogo zapiranje z visokimi carinami in z raznimi drugimi sredstvi ni pravi lek, da ozdravi gospodarstvo, ampak nasprotno, da dandanes more samo ostriti in daljšati gospodarske krize, se vedno česče poudarja, pa doslej še brez praktičnega uspeha.«

»Ona želja, narediti to, kar zna kdo drug, in narediti še več: **ta želja izvira** iz zdrave častihlepnosti, **zdrave tekmovalnosti**. In gospodarsko torišče ni eno zadnjih, kjer je treba tekmovalnosti, zdrave tekmovalnosti.«

»Za dvig podjetnosti in podjetniškega udejstvovanja je seve treba še drugih pogojev, ki niso v moči podjetnika in ne tiče v množini in dobrini kakovosti dela delavcev in v prirodnem bogastvu dežele. **Treba je še pametne in zdrave gospodarske politike države**, ki ustvarja pogoje, ki jih posameznikom ni mogoče ustvariti in preprečuje posameznikom nepremagljive ovire.«

»Toda ali bo res zadosti kruha za vse? Zadolosti polja? Tudi v Zapadni Evropi se da še mnogokje produkcija zvišati s skrbnejšim in intenzivnejšim obdelovanjem. Poljskih delavcev pa silno manjka, ko vse tišči v mesta, v tovarne. Ali kakor rečeno: če ne pojde drugače, bo treba nazaj. Kar pa se tiče poljedelstva smo mnogo na boljšem kakor Zapadna Evropa. **Z intenzivnejše obdelovanje polja je pri nas mnogo več torišča**, nego tam. Vsaj v doglednem času ne bo treba siliti v Afriko, ne bo treba misliti na kakšno 'nranjo' kolonizacijo.«

»Gospodarske krize, ki nastajajo od časa do časa, podjetniško udejstvovanje seve omejujejo ali celo ustavljajo. Omejujejo ga ali ustavljajo pa tudi že samo gospodarske depresije. Kako žalostno je na primer gledati, kako voz drv, ki ga je včasih razložil voznik sam, pomagata razkladati dva moža, pa kako ob vozu otožno, brez dela, stojita

še dva, ki nista imela sreče, prej priti zraven, da bi zaslužila dinar ali dva. Javni in drugi činitelji morejo brezposelnost omiljevati s podporami države, občine itd., zlasti pa z javnimi deli. Produktivne naprave seve se morejo same obrestovati in amortizirati s tem, kar nesejo. Toda nesti morejo le, če jih kdo uporablja in plača porabo. To pa more le, kdor ima kaj dela, ki je zanj treba te porabe. Čim več bo takih, čim več bo zasebnih podjetij, velikih in malih, industrijalnih, obrtnih, trgovskih, ki bodo imela dela in čim več ga bodo imela.»

»**Kolikost in kakovost delovne sile človeka sta odvisni od zdravja, moči in vztrajnosti telesa ter od moralnih in duhovnih vrlin.** Zdravje, moč in vztrajnost telesa ohranja, množi in krepi prava telovadba, prav vodena in prav izvajana telovadba. Taka telovadba pa človeka oborožuje tudi z moralnimi in duhovnimi vrlinami. Ker je delovna sila prvi pogoj za gospodarsko delo, dela pravo sokolsko delo potemtakem na viru vsega narodnega bogastva.»

»Kolikor je meni znano. **Torej v Sloveniji, vobče v pridnosti in prizadevnosti ne zaostajajo za delavci v gospodarsko bolj razvitih državah, nego je naša.** Pa tudi v spretnosti jih že v tej ali oni stroki dosejajo, da v nekaterih celo nadkriljujejo. Toda nihče ni tak, da ne bi mogel biti še boljši. Na korist delavstva samega bo, da kvantitativno in kvalitativno dvigne svojo delovno moč še bolj, da bo konkurenca lažja ne samo proti tujemu blagu, ampak tudi proti pretoku tujih delavcev.»

»**Vsak poklic ima slabe strani, škodljive zdravju in moči.** Enostransko, često ob sključenem telesu in v slabem zraku opravljano delo industrijskim in obrtnim delavcem prav tako gloda zdravje in moč, kakor dolgotrajno pogosto tudi sključeno sedenje duševnim delavcem. Neogibno je treba, da se izprijenje preprečuje z redno telovadbo v čistih, dobro zračenih telovadnicah ali, seve, še bolje na planem. Tudi utrujenost po enostranskem delu se tu odpravlja ali vsaj olajšuje z vsestranskim gibanjem.»

»**Tudi kmetu je treba telovadbe!** To že vedo naši poljedelski telovadci, kar jih redno in marljivo obiskuje telovadbo. Ta in oni je že priznal, da dosti laže dela svoje kmečko delo in da se prej odpočije po njem, torej prej očvrsti, odkar redno hodi k telovadbi in se je že nekoliko stenoiral pri njej.»

»**Prava telovadba očvršča in poživilja.** Kakor prerojen si po njej. Razvedri te in nikogar ne dobiš po njej slabe volje. Kako tudi? Razčiljena mu je življenjska moč, luč življenja mu je tako rekoč više privita, veselje do življenja pa tudi udejstvovanja se mu poveča. Smeh in petje se po končani telovadbi razlegata po telovadnici. Čilost, ki se je vrnila, moč, ki se je okrepila, vlijeta tudi onemu, ki ga kaj skrbi novega poguma, kajti pogum je zavest lastne moči. Pa mu dvigneta samozavest in sprožita čvrste misli, ki naglo razvozlajo, kar je delalo skrbi. Pa oborožita z novo energijo za vsakdanje delo.»

»**Vsak podjetnik potrebuje krepko voljo in trdne živce,** ako naj dosega uspehe. Telovadba je najboljša, če ne edina šola volje. Že otrok si pri svojem gibanju postavlja cilje. Igraje jih dosega. Rad se trudi da jih doseže. Mladina se uči, dosejati polagoma vedno večje in težje cilje, pri katerih se mora že več truditi. Tu se všečnost cilja že bori z neugodjem, ki ga prizadeva večji trud. Na ta način se izborni krepi voljo, uči se premagovati se, zatajevati se, možnost samozatajevanja pa je ona vrlina, brez katere ni mogoča nobena druga moralna vrlina.

»**Pravi podjetnik mora znati nekaj riskirati, pametno tvegati seve.** Tudi telovadec mora to. S prejšnjimi manj riskantnimi vajami pa si je že ojačil pogum, da se sedaj tudi upa poskusiti kaj več, kar bi se mu lahko posrečilo. Telovadec se torej vadi zdrave podjetnosti, ki kaj riskira, pa vendar ne več, nego je verjetno, da bo uspelo.»

»In tudi discipline je treba v gospodarstvu, kakor povsod, kjer dela z istim ciljem več oseb, celo pa, kjer delajo stotine, da tisoči delavcev. Tudi pri telovadbi dela s skupnimi cilji več oseb, glejte velike telovadne nastope, vsesokolske zlete. Telovadec se uči delati skupno z drugimi, v harmoniji z njimi, imajoč le skupni cilj pred očmi uči se ozirati na druge, ravnati se po drugem, podrejanosti se. Pri doseganju skupnih ciljev je treba razumevanja vseh za to, za kar gre v celoti, in medsebojnega razumevanja, pa vneme vseh, če naj delo dobro uspe. Ob tem razumevanju in ob tej vnemi, ki ju vzbujata prav vodena telovadba, se v sodelujočih telovadcih, vodečih in podrejenih razvija čut za solidarnost, če že ne tudi čut bratstva in ljubezni.»

»Telovadec se uči napeti svoje moči do skrajne mogoče mu mere. Ali uče se tudi varovati svoje moči, napeti jih tam, kjer vaja ne zahteva skrajnosti, samo toliko, kolikor je

neogibno potrebno za dovršeno izvedbo, in ne več. **Uči se torej ekonomično ravnati s svojimi moči.** Uči se pa tudi na drug način varovati, hraniti svoje sile. Uči se zmernega življenja, ker ve, da bi z nezmerim življenjem manjšal svoje moči, da polagoma, uničil. **Le zmerni človek pa je zmožen tudi prihraniti si kaj,** nezmerni more napraviti tudi to, kar so starši ali drugi zanj prihranili. Tudi najbogatejši človek je že tak, da ima tem večje želje, čim večje more zadovoljiti.»

»**Prihranki pa bi se s telovadbo dosegli tudi še na drug način. Ker ni dvoma, da bi bilo manj boleznih, bi bilo tudi manj stroškov za bolezni.** Pa tudi pri nezgodnem zavarovanju bi se dosegli prihranki. Ako bi se zbog tega prihranila že petina stroškov, bi se lahko znižali prinosi delodajalcev in delojemalcev. Podjetnikom bi se znižali produkcijski stroški, delavci bi imeli večje dohodke. Kako plodonosno pa bi bilo, če bi se del prihrankov porabil za propagando telovadbe, gradnjo moderno opremljenih telovadnic in izobrazbo dobrih učiteljev telovadbe. **Najboljša in najcenejša zdravilnica je telovadnica.**»

»**Res zdrav otrok,** poln življenja, ima prirodni nagon in veselje do čim obilnejšega gibanja. Leze, teče, skače, se guga, se giblje na vse mogoče mu načine, nikdar ni pri miru, razen če spi. **Ko pa pride v šolo, ga šola sili k mirovanju in k sključenemu sedenju.** Pa mu okrnjuje življenjsko moč in jemlje prirodno ljubkost in mičnost gibov. Pa polagoma zamori v njem nagon in veselje do gibanja.»

»Šole treba, izobrazbe duha je treba. Toda prav tako je treba dati telesu, kar je njegovega. Šola je treba spraviti v pravi in popolni sklad z zahtevami telesa. V novejšem času je sicer s šolo že bolje, toda še daleč ne tako, kakor bi moralo biti: na Nemškem zahtevajo moč, ki jim je zdravje in moč naroda pri srcu, za šolsko mladino **eno uro telovadbe vsak dan.**»

»Kultura s svojimi napredki zahteva vedno več duhovnega dela. Pridobivanje sredstev za življenje pa ob teh napredkih vedno manj sili k telesnemu gibanju. **Razen tega je dosti 'kulturnih' pridobitev takih, ki sicer ljudem življenje delajo udobnejše, zanimivejše, polno prej neznanih užitkov, pa jih pomehkužijo.** Ako bi sploh kaj moglo preprečevati škodljive vplive kulture na življenje, bi to pač mogla le higijenska sredstva ob kar najizdatnejši izmeri najvažnejšega teh sredstev: telesnih vaj.»

»Sokolska misel ni samo narodna misel, ni samo socijalna misel, ni samo etična in kar je še drugih pridevkov, ki se ji navadno in po pravici dajejo, ampak **sokolska misel je prav tako po pravici gospodarska misel!** Sokolstvo ne pozna razločka stanu. Pozna samo razloček med dobrimi in slabimi ljudmi! Dobro skuša narediti boljše, slabe vsaj nekoliko dobre. Saj brez dobre kali ni nihče, niti najslabši človek ne. Iz boljših kali se bo razvil socijalni čut, iz slabših vsaj čut za vzajemnost dolžnosti pri skupnem delu.«

»Telovadba razvija in krepi inteligenco: inteligenca pa je potrebna ne samo za učenje, ampak za vsako delo, kajpada tudi gospodarsko delo in ne le vodnikom, ampak vsemu delavstvu. Kakor se moralne vrline ne dajo učiti iz knjige in predavanj, tako se tudi inteligenca ne da dobiti iz knjig in predavanj. Inteligenca ni kup znanja, pa naj bo ta kup še tako velik. **Inteligenca je zdrava pamet in te ima včasih nepismen človek več nego kdo, ki se je mnogo šolal pa je malo prebavil.**«

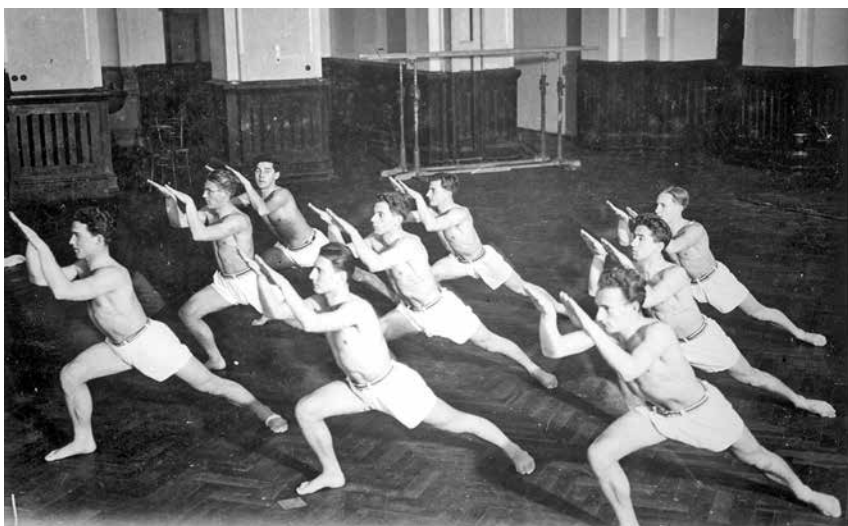
■ Telovadec

V Ljubljanskega Sokola je vstopil že leta 1892 po maturi (dijakom je bilo prepovedano biti član sokolskih društev). Nastopil je 14. avgusta na sokolskem zletu v Šoštanju. Ljubljanski Sokol je 11. septembra pripravil tekmovanje na Jesenicah, kamor so ga povabili telovadci sami, naj se tekme udeleži. Nekaj dni pozneje pa so se ti isti telovadci podpisovali na poli, na kateri je pisalo, da se noben od priglašanih telovadcev ne bo udeležil tekme, če se je bo udeležil Viktor Murnik. Nato se je odpovedal tekmovanju na Jesenicah in odšel k vojakom.

Telovadci so na svetovnih prvenstvih v telovadbi do leta 1950 v Baslu (Švica) in sokolskih zletih tekmovali v zelo raznolikih športnih panogah. Tako so bila tekmovanja v atletskih disciplinah, plavanju, plezanje po vrvi, dviganje uteži nekaj povsem običajnega. Dr. Viktor Murnik se je kot mladi mož izkazal že na prvem mednarodnem tekmovanju v Pragi leta 1895, ki se ga je udeležil. Dobil je dve priznanji – diplomi, eno za atletske dosežke in eno za vaje na orodju (najstarejši slovenski ohranjeni priznanji za športne dosežke). Še več, na zletu v Zagrebu leta 1906 so mu priznali vrhunskost, **saj je od 10 možnih točk na bradlji prejel 11 točk.**

■ Vaditeljski zbor

Ko se je vrnil od vojakov, je zopet vstopil v društvo. Dr. Ivan Tavčar, starosta društva

Položaj med izvajanjem telovadnega plesa Turški marš, ki so ga predstavili na OI 1928 (Arhiv MNSZS, foto arhiv 6327/12).

(1896–1905), je bil v prvem obdobju delovanja dr. Viktorja Murnika tisti, ki je miril silnice, ki so se pojavljale med dr. Murnikom in njegovimi sledilci ter starejšimi netelovadečimi člani, ki so prisegali na prirejanje družabnih dogodkov, kot so bile maškarade, božične in podobne zabave in plesi. Dr. Ivan Tavčar je tako stopil na stran dr. Murnika in ga podprl pri vzpostavljanju telovadbe kot temeljne vsebine društva in sokolstva.

V telovadnici je ob prihodu Murnika telovadilo kakih 10–12 telovadcev. Eno slabšo vrsto je vodil Škof, boljša pa ni imela nobenega vaditelja in so ga naprosili, ker so vedeli, da zna več kakor oni, naj jih vadi. Tehnično in sicer znanje takratnih vadieljev samoukov je bilo pomanjkljivo. Zato je bila prva skrb dr. Viktorja Murnika izobrazba vadieljev v vseh smereh. **Leta 1896** jih je združil v pravi vaditeljski zbor. Tako je nastalo **prvo strokovno telo na področju telesne kulture**. Vaditeljski zbor je začel voditi vadieljske tečaje. Vsebine vadieljskega tečaja so bile poudarjeno take, da so osmislile teorijo in prakso telovadbe. Začel se je prepovedati tudi v drugih sokolskih društvih, saj so ljubljanski vaditelji hodili vanje učit, često pa so tudi prihajali vaditelji in nekateri telovadci drugih društev v Ljubljano k vadbi. Pogosti stiki so na ta način močno pospešili razvoj telovadbe in celotnega sokolstva. S tem se začne **prvo strokovno izobraževanje kadrov na področju telesne kulture**.

Misel in želja dr. Viktorja Murnika je bila, da se s telovadbo začnejo ukvar-

jati tudi ženske in te naj tudi vodijo ženske, zato pomaga ustanoviti ženski vaditeljski zbor leta 1898.

V letu 1904 je Ljubljanski sokol priredil izjemno slovesnost ob 40. obletnici ustanovitve Južnega Sokola. V letnem poročilu za leto 1904 piše: »Zato pa je tudi v telovadskem oziru naše Sokolstvo ob II. vse-sokolskem zletu doseglo odlične uspehe. Predvsem je omeniti da so se težavna in komplicirana pripravljala dela, ki so zavezana s tako veliko telovadbo posrečila popolnoma. Tehnični odsek je izvršil svoje delo naravnost mojstrsko. To pa je hvalevredno tem bolj, ker je tehnični odsek načel mu brat načelnik Murnik moral oskrbeti ne samo sestavo vseh vaj za obširni vzpored javne telovadbe kakor tudi tekmovalnih vaj, dalje tekmovalnega reda, podrobnih navodil za izprevid in javno telovadbo, ampak tudi prevod prostih in tekmovalnih vaj, tekmovalnega reda in navodil češkega jezika.«

■ Telovadni plesi

Dr. Viktor Murnik je oče telovadnih plesov (danes jim s tujko nekateri rečejo »aerobika«), sestavil jih je več kot 26. Eden od pomembnih ciljev pri telovadbi je, da se lahko izvede določena sestava, ki povezuje različne vaje ali prvine. Pri izvedbi telovadnega plesa sta pomembna predvsem nadzor gibanja in spomin. Tudi v današnjem času ženske uživajo v telovadnih plesih, saj sta spoj glasbe in gibanja v ženskih genih. Ni naključje, da so telovadni plesi še danes

najbolj razširjena pristočasna telovadba žensk. Telovadci so leta 1928 na olimpijskih igrah z Murnikovo sestavo Turški marš na Beethovnovno glasbo osvojili četrto mesto.

Zadnji telovadni ples, ki ga je naredil, je bil za sokolski zlet leta 1948 v Pragi (češkoslovaška komunistična oblast je sokole razpustila po tem zletu) z naslovom Jugoslovanska epopeja. Telovadni ples je bil dvakrat odplesan pred polnim stadionom na Strahovem, ki je takrat omogočal obisk **200.000** (z besedo: dvesto tisoč) **gle-dalcem**. Telovadni ples je izvajalo **4200 telovadcev, telovadk in vojakov** iz cele Jugoslavije.

■ Izdajatelj in urednik Slovenskega Sokola

Ob gotovi izkušnji izdajanja Narodnogospodarskega vestnika in sočasno s potrebo priprave II. vsesokolskega zleta se je končno zopet pokazala možnost, da sokoli izdajajo svoj časopis. Dr. Viktor Murnik je prevzel to breme, saj je imel pred tem dobro izkušnjo pisanja člankov o dogajanju v Sokolu za Slovenski narod ter seveda izkušnjo z urednikovanjem in pisanjem za Narodnogospodarski vestnik. Novost pa je bil pri Slovenskem Sokolu tudi založnik. Slovenski Sokol je izhajal do začetka prve svetovne vojne enkrat mesečno in je izjemen zgodovinski zapis dogajanja v tem obdobju. Tudi po prvi svetovni vojni je bil sokolski tisk močno dejaven, izdajanje je prevzela zveza, dr. Viktor Murnik pa je ostal pisec strokovnih in znanstvenih prispevkov.

■ Organizacijsko delo

Čeprav lahko tudi vadiateljski zbor štejemo za organizacijsko delo, je bilo tam vseeno težišče na strokovnem delu. Pravi pomen pa je organizacijsko delo tako pri društvu kot pri na novo nastalih zvezah. Prvega oktobra leta 1905 je bila ustanovljena **Slovenska sokolska zveza** (na enak datum kot Južni Sokol), **prva zveza na telesnokulturnem področju**. Dr. Ivan Tavčar je na ustanovnem sestanku povedal: »Želeti je le in to bodi slovesno izrečeno, da bi ta zveza uspevala in da bi izpolnila vse nade, ki se stavljajo vanjo. Mnogo je bilo zaprek, predno se je mogla uresničiti ta ideja; treba je bilo dolgoletnega truda in dela, da se je dosegel smoter, za katerim je težilo sokolstvo že zdavnaj. V tem oziru so stekle nevenljivih zaslug razne osebe, katerim gre vsa zahvala. A brez dvoma si je pridobil za ustanovitev zveze največ zaslug dr.

Viktor Murnik, kateremu bodi tudi v prvi vrsti izrečena posebna zahvala na njegovem požrtvovalnem delu in trudu.« Spletka Vladimirja Ravniharja je Vladimirju prinesla naziv staroste, Tavčar in dr. Murnik sta prepusila delovanje zveze novoustanovljenim odbornikom, ki pa niso vedeli, kaj početi, in so dr. Murniku po hitrem postopku predali načelnštvo.

Sodelovanje dr. Viktorja Murnika s češkimi sokoli mu je omogočilo dobro vedenje, kaj se dogaja tudi v mednarodnem telovadnem prostoru, saj so se Čehi pridružili mednarodni telovadni zvezi leta 1897. Ustanovitev Slovenske sokolske zveze je omogočila nadaljnje povezovanje in dr. Viktor Murnik je izsilil pri domačih vodstvenikih dovoljenje za včlanitev v mednarodno telovadno zvezo. Tako smo se **Slovenci prvič** uradno pojavili kot **narod na mednarodnem telesnokulturnem področju leta 1907**. Dr. Viktor Murnik je bil nato delegat Slovenske sokolske zveze na letnih srečanjih mednarodne telovadne zveze skoraj do začetka druge svetovne vojne.

■ Sodelovanje na svetovnih prvenstvih v tujini

Ob vstopu v mednarodno telovadno zvezo so se Slovencem odprla tudi vrata na svetovno prvenstvo, ki ga je v imenu mednarodne telovadne zveze priredila Češka sokolska zveza in ki danes velja za tretje po vrsti. Na tekmovanju so bili predstavniki Češke, Madžarske, Belgije, Francije, Luksemburga in Slovenije. Tekmovali so v naslednjih disciplinah: vrste v petih obveznih sestavih na parterju, posamezniki v obvezni in poljubni sestavi na drogu, bradlji, obvezni sestavi na konju z ročaji, obvezni preskok, sestavljeni skok v višino in daljino (začetna višina letvice je bila 100 cm in oddaljenost deske 200 cm, za vsakih 25 cm večjo oddaljenost deske od letvice so bile dodatne točke in pri oddaljenosti 360 cm je telovadec lahko dobil največ 20 točk), dviganje uteži (35-kilogramsko utež je bilo treba dvigniti 20-krat za 20 točk) in tek na 150 metrov (18 sekund za 20 točk). Slovenci so osvojili 5. mesto, Čehi so bili prvi. V vrsti so nastopili: Vladimir Dekleva, Albin Kandare, Fran Miklavc, dr. Viktor Murnik, Josip Rihar in Anton Thaler. Vodil jih je dr. Janko Šavnik.

Svetovno prvenstvo v Torinu leta 1911 je bilo za slovensko vrsto zelo uspešno, saj so bili od osmih vrst na četrtem mestu, z zelo

majhnim zaostankom za Italijo na tretjem mestu. V vrsti so nastopili Karel Fux, Vinko Pristov, Ivan Kovačič, Daroslav Smole, Stane Vidmar in Anton Thaler. Vodil jih je dr. Viktor Murnik. Tekmovali so kot vrsta na parterju, posamezniki pa so morali izvesti obvezno in poljubno sestavo na bradlji, drogu, konju in krogih, skok ob palici, suvanje krogel, plezanje in tek. Pomembneje je, da je vrsta osvojila prvo priznanje na svetovnem prvenstvu, pokal, ki je najstarejše priznanje za slovensko moštvo na svetovnih prvenstvih. Murnik je ob tem uspehu dejal: **»Dosegli tega uspeha nismo zase, temveč za slovenski narod, ta mali, od bližnjih sosedov tako često zasramovani in poniževani, pa od nas s tako vročo ljubeznijo ljubljeni narod, da je ne more izruvati iz naših src nobeno zaničevanje sveta.«**

Svetovno prvenstvo v Parizu leta 1913 je bilo posebno ne toliko zaradi same telovadbe, kjer je vrsto vodil dr. Viktor Murnik in v kateri so nastopali Stane Vidmar (na koncu odličen 5.), Franc Miklavc, Alojzij Jerin, Vinko Rabič, Jakob Sever in Egon Jezeršek. Vrsta je osvojila sedmo mesto, Čehi pa so ponovno zmagali. Najpomembnejše pa je bilo, da so v mimohodu vrst Slovincem zaigrali takratno slovensko himno Naprej zastava Slave, ki je še danes uradna himna slovenske vojske. Sokoli tudi s himno povečujejo prepoznavnost slovenskega naroda v mednarodnem prostoru.

Za svetovno prvenstvo **v Lyonu leta 1926 je vodenje vrste** zopet prevzel **dr. Viktor Murnik** in v Lyonu so bili kot vrsta, v kateri so bili Peter Šumi, Stane Derganc, Jože Primožič, Leon Štukelj, Srečko Sršen, Stane Vidmar in Oton Zupan, ponovno drugi. **Drugič zapored je bil najboljši tudi Peter Šumi**. Norma za 10 točk na 100 metrov je bila 11 sekund, skok v višino 170 cm, na 50 metrov plavanja pa 35 sekund. Prvi, ki je ponovil uspeh Petra Šumija, je bil Kitajec Yang Wei, na prelomu tisočletja, močno nadgradil pa Japonec Kohei Uchimura, ki je bil kar 6-krat zapored svetovni prvak v telovadbi.

Čeprav se je dr. Murnik poslovil od dejavnega vadiateljstva, pa je **dekletom za svetovno prvenstvo leta 1938 v Pragi sestavil sestavo s kiji**. Na tekmovanju so imele še obvezno in poljubno sestavo na bradlji, krogih v gugu, preskoku, metu diska in teku na 60 metrov. V vrsti so bile Lidija Rupnik, Anica Hafner, Milena Sket, Ema Kovačič, Jelica Vazza, Marta Pustišek, Marta Podpac in Dušica Radivojevič. **Na koncu so osvojile drugo mesto**. Med štirimi vrstami, za zmagovalno Češkoslovaško.

Foto Bogdan Martinčič

■ Prvo svetovno prvenstvo v Ljubljani leta 1922

Skupščina mednarodne telovadne zveze je 17. aprila 1921 v Bruslju na predlog dr. Viktorja Murnika dodelila prireditev 7. svetovno prvenstvo v telovadbi novoustanovljeni državi Jugoslaviji v času Jugoslovanskega vsesokolskega zleta v Ljubljani leta 1922. Sokoli so zgradili stadion v Zupančičevi jami, na katerem je bilo prostora za več kot 55 tisoč gledalcev. Na zletu je v času povorke po mestu korakalo 12 tisoč udeležencev. V tednu zleta je železnica prepeljala pol milijona potnikov.

Na svetovnem prvenstvu v Ljubljani smo **Slovenci dobili prvega svetovnega prvaka. Peter Šumi** se je izkazal in si delil prvo mesto s Františkom Pehačkom. Tekmovali so v obvezni in poljubni sestavi na bradlji, drogu, konju z ročaji in krogih, vrsta v parterju, teku na 100 metrov, skok v višino, suvanju krogle in plavanju na 50 metrov. Šumi je bil najboljši (skupaj s Štukljem) na drogu in krogih, skoku v višino in plavanju.

Dr. Viktor Murnik je bil vodja prireditve, tudi vrste, v kateri so bili sami Slovenci: Leon Štukelj, Peter Šumi, Stane Derganc, Stane

Vidmar, Slavko Hlastan in Vlado Simončič. **Vrsta se je prvič povzpela na oder za zmagovalce in osvojila drugo mesto,** takoj za Čehi.

■ Olimpijske igre

Na olimpijskih igrah v Parizu leta 1924 dr. Viktor Murnik ni sodeloval ne na pripravah ne na tekmovalstvu, zaradi spora s takratnim načelnikom Miroslavom Ambrožičem. Za zgodovino je pomembno, da so Leonu Štuklju v čast dvakrat igrali tudi slovensko himno, v kateri je bila kitica slovenske himne Naprej zastava Slave. Je pa Leon Štukelj takole opisal dr. Viktorja Murnika: »Mi ne bi bili tako uspešni, ko bi priprave ne vodil sam dr. Murnik. Če ni šlo, je tolažil, včasih pa tudi ves nejevoljen zakričal, češ, drugič pa pazi, na kar te opozarjam. Ko smo bili že izmučeni in je videl, da popuščamo, nas je s šalo pozival na poslednji poskus: kdo napravi še največ odbočnih koles, ker je kot nekdanji telovadec vedel, kako pomembni sta pri tekmovalstvu moč in vztrajnost.« (Leon Štukelj, Mojih sedem svetovnih tekmovalj, 1989)

Leta 1928 so **pod vodstvom dr. Viktorja Murnika osvojili tretje mesto na olimpijskih igrah** v Amsterdamu. Od desne proti levi so: dr. Viktor Murnik - Ata, Boris

Gregorka, Drago Ciotti, Stane Derganc, Josip Primožič, Tone Malej, Janez Porenata, Edvard Antosiewicz in Leon Štukelj. Ob tretjem mestu vrste (**prvo odličje slovenskega vaditelja**) je zlato odličje na krogih osvojil Leon Štukelj, ob tem tudi bron v mnogoboju, Jože Primožič srebro na bradlji in Stane Derganc na preskoku. **Skupaj so slovenski telovadci osvojili 5 odličij, kar je še danes nedosegljiv dosežek ene športne zvrsti.**

Svetovno prvenstvo leta 1931 se ni dobro končalo, ker je bil takrat z vrsto Ivan Bajželj, Stane Trček pa strokovni sodelavec. Po povratku so proti Borisu Gregorki uvedli disciplinski postopek (potem so ga oprostil), zaradi Trčkovega poročila pa niso šli v Los Angeles. Dr. Murnik je bil v dogovorih s slovenskimi izseljenci, da jim v času iger po ZDA predstavi svoj telovadni sistem. Morda je to tudi prišlo na uho Bajžlju in Ambrožiču, ki sta bila izrazito nenaklonjena tekmovaljem ter ljubosumna na uspehe in priljubljenost dr. Murnika.

Skoraj petletna odsotnost s tekmovalj se je poznala, saj so se razmere v svetovni telovadbi močno spremenile. V vrsti na OI 1936 v Berlinu so tekmovali Konrad Grilec, Jože Primožič, Boris Gregorka, Boris Mrzlekin, Leon Štukelj, Jože Vadnov, Jože Pristov in Miro Forte. Na vrhu so bile države Nemčija,

Švica in Finska, Čehi so bili četrti, naša vrsta pa šesta od 14 vrst. Dr. Viktor Murnik je še zadnjič vodil vrsto, Leon Štukelj pa je osvojil srebrno odličje na krogih.

■ Znanstveno delo

Prvi je opozoril, da je treba telovadbo in telesne vaje znanstveno utemeljiti s ciljem zdravja ljudi, ter spisal prve razprave o vplivu vaj na človekov organizem. Znanstveno delo se vedno začne najprej s pregledom dotedanjih pisnih virov, pomembnih za razrešitev posameznega vprašanja. Dr. Viktor Murnik je bil izjemno natančen človek, njegova knjižnica je obsegala več kot 600 telesnokulturnih knjižnih enot.

Dr. Viktor Murnik je vedel, da je za dobro delo v telovadnici in tudi v poslovanju pomembno dobro sporazumevanje med sodelujočimi. Predvsem je pomembno, da govorec in poslušalec enako razumeta izgovorjene besede. Zato je **uvvedel nov besednjak** in ga naslonil na češko izrazje, z željo, da bi bilo lažje tudi sporazumevanje med Slovenci in Čehi. Ko danes rečemo odročanje, je to izraz, ki si ga je izmislil dr. Viktor Murnik.

Večina telesnokulturnih teoretikov je **sis-teme vaj** razvrstila v podobne skupine gibanj. Dr. Viktor Murnik je iskal temeljno zakonitost, po kateri bi razvrščali vaje, ter jo našel v polarnem principu, ki v sebi obsega dve protiviji, ki pa sta nerazdružni. To sta **delovanje telesa (njegovih delov) in učinkovanje zunanjih okoliščin na delovanje telesa, katerega učinki tega so seve v telesu in ne nekaj zunaj njega.**

Prvi, ki je **znanstveno raziskoval ritem** in njegov pomen za gibanje, je bil dr. Viktor Murnik. Ritem je določil kot razčlenjevanje časa s členili, ki nastopajo zapored v njem. Pri gibanju je vzpostavil dva nova izraza, in sicer notranji ritem in vnanji telovadni ritem. Le vnanji ritem je v resnici tisti ritem, ki ga gledalec dojema, telovadec pa samo ta ritem jasno in natančno čuti, medtem ko notranjega le nejasno.

Hudomušni sestavek o sistemu brata Krpana je bil v tiskani izdaji obogaten s slikami priznanega slovenskega slikarja Hinka Smrekarja. Čeprav je v knjigi predstavljena temeljna ideja sistema telesnih vaj, pa so bistveno bolj udarne slike. Najpomembnejša je tista, na kateri **se posmehuje enostranski dejavnosti**, kjer so poudarjeni vadbi le ene razsežnosti, kot je npr. gibljivost, moč, mišična masa, razvite le noge ipd.). Druga zelo zanimiva slika pa je slika Dr. Doktrinari-

usa, ki poudarja pomen tistega, ki upravlja z vadečim.

V zapuščini iz obdobja pred prvo svetovno vojno se je ohranila **razprava**, kako na tekmovalju matematično zaokrožiti oziroma izmeriti rezultate. Razprava je pomembna, saj je prva **s področja ocenjevanja/solenja uspešnosti na področju telesne kulture.**

Način **načrtovanja gibanja** je prvi v slovenski besedi opisal dr. Viktor Murnik, še preden so to opisovali psihologi. Takole je razmišljal: »Otroku se s tem, da se uči uravnane gibanja »krmarijenega«, to je gibanja z določeno smerjo in obliko, šele začne razvijati fantazija. To se vrši tako, da je otrok po ponesrečenih poskusih, na primer kaj zgrabiti, primoran, da si v fantaziji ustvarja čim bolj jasno in določeno podobo uravnane gibanja rok in prstov pri grabljenju.« Lahko bi rekli, da je s tem opisal prvo in drugo stopnjo učenja gibanja po Fittsu in Posnerju.

■ Državniška odlikovanja

Prejel je naslednja odlikovanja: red **Svetega Save 2. vrste** (izjemno visoko odlikovanje v Kraljevini), red Svetega Save 4. vrste, red Karadžordževićeve zvezde in za nastop v Pragi leta 1948 **zlati orden zaslug za narod.**

Bil je eden redkih, ki je prejel tudi državniška odlikovanja v tujini. Tako je prejel **francosko odlikovanje reda Legije časti**, ki jo je do druge svetovne vojne dobil le on za dosežke na telesnokulturnem področju. Ob tem je prejel tudi češkoslovaškega belega leva pete stopnje.

■ Smrtna agonija

Na božič leta 1963 je šel spat okoli polnoči. Ko je prišel v sobo, mu je spodrsnilo in padel je na tla ob postelji ter si pri tem zlomil levi gleženj, zdrobil levi kolk, zlomil levo ramo in eno levo rebro. Žal ni mogel do zvonca, zato je s pestjo udarjal ob tla, a ga hči žal ni slišala in ga je šele zjutraj našla onemoglega ob postelji. Prepeljali so ga v bolnišnico, kljub močni volji pa je 1. 1. 1964 ob 21.15 mirno in za zmerom zaspal.

■ Zapuščina

Dr. Viktor Murnik je imel **dva odlična učenca**, in sicer **Borisa Gregorko** in **Jelico Vazzaz**. Oba njegova učenca sta pustila izjemno globoko sled v slovenski

telesni kulturi, Boris je bil najprej odličen telovadec (olimpijec z odličjem), vaditelj (vaditelj Miroslava Cerarja), sestavljaec telovadnih plesov, raziskovalec. Jelica Vazzaz je bila prva Slovenka, ki je dokončala višjo šolo za telesno vzgojo in bila med ustanoviteljki višje strokovne šole v Ljubljani. Prav tako odlična telovadka, vaditeljica, mednarodna sodnica, profesorica na Visoki šoli za telesno kulturo, mati slovenske ritmike in vadbe staršev z otroki. Z Borisom sta bila leta vodji svetovnega prvenstva v orodni telovadbi za moške in ženske leta 1979 v Ljubljani, prav tako pa sta začetnika skokov z male prožne ponjave.

Tanja Murnik je očetovo dediščino **zapu-stila** prijatelju in sorodniku **Borutu Trekmanu** z besedami: »Ti boš že vedel, kaj narediti z dediščino.« Ob 150-letnici društva Južni Sokol je Borut Trekman posodil dediščino Športnemu društvu Narodni dom za predstavitev na razstavi v Narodni galeriji. Nato je bil dosežen dogovor med njim in **Fakulteto za šport**, da bo dediščina na fakulteti v senatni sobi, ki se bo imenovala **Murnikova soba**, predmeti pa bodo last **Narodnega muzeja Slovenije**.

■ Zaključek

Dr. Viktor Murnik je bil v poklicnem življenju predvsem pravnik in tajnik trgovsko-obrtno zbornice za Kranjsko ter kot tak tudi pobudnik ustanovitve trgovske akademije in ljubljanskega sejma.

Na področju telesne kulture je bil prvi mislec, ki je uresničil svoje cilje v življenju ter bil tako uspešen sokol, telovadec, športnik, vaditelj, organizator, založnik, pisec, raziskovalec in znanstvenik, zato ga s ponosom lahko **imenujemo za očeta slovenske telesne kulture.**

■ Literatura

1. Arhiv dr. Viktorja Murnika, MS 2003, Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
2. Arhiv Telovadnega društva Sokol v Ljubljani, AS 641, Arhiv Republike Slovenije
3. Arhiv dr. Viktorja Murnika, osebni arhiv Boruta Trekmara
4. Arhiv ŠD Narodni dom Ljubljana

prof. dr. Ivan Čuk, prof. tel. vzg.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport
ivan.cuk@fsp.uni-lj.si